

Ристо КИРЈАЗОВСКИ

ОДРАЗОТ И ПОСЛЕДИЦИТЕ НА РЕЗОЛУЦИЈАТА НА ИНФОР- БИРОТО ВРЗ ОСЛОБОДИТЕЛНОТО ДВИЖЕЊЕ ВО ЕГЕЈСКА МАКЕДОНИЈА

Меѓу револуционерно-ослободителните движења, врз кои најнегативно и најфатално се одрази резолуцијата на Информбирото против КПЈ, беше прчкото и македонското револуционерно движење предводено од КП на Грција против монархофашистичката десница и странските интервенти.

Комунистичката партија на Грција беше меѓу првите партии што ја прифати и ја примени во практика резолуцијата на Информбирото.

Ако се има предвид значењето на Југославија во борбата што ја водеше ДАГ во тоа време, најлогично беше КПГ да останеше настрана од судирот меѓу КПЈ и КПСС. Меѓутоа раководството на КПГ не го проследи тој пат. Жртвувајќи ги интересите на револуцијата на сопствениот народ, таа се солидарира со Информбирото во антијугословенската кампања. Зошто раководството на КПГ постапи така? Одговорот на тоа прашање ќе го добиеме ако го имаме во предвид големото влијание што го вршеше Сталин врз КПГ, врз состојбата на истата, на самото раководство односно преовладувањето на сталинистичките методи во нејзините редови, во редовите на вооружената борба во тоа време итн.

Комунистичката партија на Грција е основана во ноември 1918 година. Таа скоро стана секција на Коминтерната од која се раководеше. Во својот развој таа мина повеќе кризни ситуации и потреси поради внатрешните фракционерски борби. Посебно беа остри борбите од 1924-1927 и од 1929-1931 година. Последната криза што беше окончана со интервенција на Коминтерната, временски се поклопува со доаѓањето на Никос Захаријадис на чело на Партијата. Средувањето на внатрешната состојба на КПГ Захаријадис ќе го прикаже како своја заслуга што ќе биде фатална за градење на култ околу неговата личност, на лидер со неверојатно големи способности, непогрешлив, односно дека ги поседувал скоро истите „способности“ што ги поседувал генералисомосот Сталин.

Никос Захаријадис, доследен ученик на Сталин во методите на раководењето на Партијата, користејќи го култот што се создаде околу него и игнорирајќи ја улогата и функцијата на органите и институциите на Партијата се претвори во апсолутен господар. Сите решенија од името на Централниот комитет ги донесуваше самиот со помош на една мала група од 3-4 негови тесни соработници и истомисленици. На тој начин беше создаден ненормален внатрешно-партиски режим. Во Партијата не постоеше внатрешно-партиска демократија. Раководството никогаш не изврши самокритика за своите грешки. Секој обид за критика на грешките на раководството се задушуваше на антипартиски начин. Раководството на Захаријадис, наместо да поттикнува иницијатива на комунистите, фактички неа ја задушуваше. Така кадрите на КПГ немаа смелост да го изнесат отворено своето мислење за партиските проблеми. Не се осмелуваа да се произнесат за основните прашања поинаку освен како што ги поставуваше Захаријадис и групата околу него. Тој режим имаше создадено еден вид дегенерација на партиските кадри и на партискиот менталитет. Кадрите можеа да се развиваат и унапредуваат само со молчење. Беше создаден режим на додворување, кој повеќе ќе угоди на тоа што ќе го каже раководството. На тој начин Партијата правеше редица сериозни грешки¹). Раководството на чело со Захаријадис во пресметката со оние што имаа поинакво мислење од неговото, се осмелуваа да го критикуваат, го применуваше методот на дискредитирање и јавно компромитирање, методот на залепување на етикета „предавник“ итн. Раководството се служеше дури и со физичко уништување. Деградирањето и изродувањето на комунистичкиот морал беше доведен до таков степен што највисоки партиски раководители со 20-30 години стаж, со 10 и повеќе години поминати во затворите и логорите на Метаксас и Гестапо, за да му угодат на Захаријадис, за своите другари едно да зборуваа денес, а спротивно да зборуваат утре. Така на пример, кога Захаријадис се пресметнуваше со Маркос Вафијадис во 1949 и со Парцалидис во 1950 година, целиот Централен комитет на КПГ како симфониски оркестар се нафрли против двајцата обвинувајќи ги дека се троцкисти, опортунисти, дури и предавници. Кога во 1956-1957 година беше суспендирано захаријадисовото раководство, истите луѓе пееја славопојки за Маркос и Парцалидис, дури ги избраа и во потесното раководство на Партијата²).

¹) V-ти пленум ба ЦК на КПГ (1949), стенографски белешки, стр. 185.

²) Ист беше случај-от со Ѓорѓи Сјандос, Костас Караѓоргис, Левтерис Апостолу и др.

На почетокот се задржавме врз ситуацијата на КПГ со цел полесно да се сфати политиката, тактиката и акциите на раководството на КПГ за време на антијугословенската информбировска кампања, да се сфати и да се согледа негативниот одраз што го изврши резолуцијата на Информбирото врз револуционерното движење на грчкиот и на македонскиот народ од Егејска Македонија.

Односите меѓу КПЈ — КПГ до резолуцијата на Информбирото

Контакти и соработка меѓу КПЈ и КПГ како предводници на антифашистичките движења на двете земји беа воспоставени во текот на НОВ. Партизанските одреди од Вардарскиот дел на Македонија, преминувајќи на територијата на Егејска Македонија, како што се имаат произнесено и самите грчки раководители, со својата дејност и агитација уште повеќе го подигнаа борбениот морал на грчкото и македонското население и многу придонесоа за правилната ориентација и определувањето на Македонците за НОВ.

Извесно заладување на односите меѓу КПГ и КПЈ дојде поради спротивниот став на двете партии по македонското прашање. Имено, додека КПЈ на Македонците од Вардарскиот дел им го призна правото на самоопределување и формирање на своја држава и им помогна да формираат свои политички и воени институции и организации, КПГ на Македонците од Егејскиот дел на Македонија не само што не им ги даде погорните права и можности, туку дури ги лиши и од неприкосновеното право и должност да се борат против заедничкиот непријател фашизмот.

И покрај таквиот став на грчкото партиско раководство, КПЈ раководејќи се од своите интернационалистички принципи и ставови, прва му пријде во пресрет на грчкиот народ и му помогна во многу тешката состојба во која се најде тој по договорот во Варкиза, односно по капитулацијата на ЕЛАС и реставрацијата на предвоениот реакционерен режим во Грција. Не само што сестрано се ангажира на внатрешен и на меѓународен план во борбата против крвавиот терор на грчките монархофашисти против припадниците на отпорот и демократските сили, туку КПЈ во 1945-1946 година како резултат на теророт прифати преку 30.000 грчки и македонски бегалци.

Во интерес на борбата против монархофашизмот, КПЈ во 1946 година му сугерираше на НОФ на Македонците од Егејска Македонија да се обедини со КПГ, односно да се стави под нејзино раководство.

Покрај моралната, материјалната и друга помош што и ја укажа Југославија на ДАГ, на нејзина територија беа организирани и неколку болници за лекување на ранети и болни борци на ДАГ. Во 1948 година, не само што го презеде врз себе префрлувањето на околу 18.000 деца од Грција и Егејска Македонија во источноевропските земји, туку прифати и згрижи преку 11.000 деца. Еве што, меѓу другото рече, во врска со помошта што ѝ ја укажа Југославија на ДАГ и воопшто значењето што го имаше таа за ослободителната борба на грчкиот и македонскиот народ, Никос Захаријадис: "... се потпревме на Север главно на Југославија. Ова, тогаш, го наложуваа многу причини: 1. Географската положба на Југославија беше најповолна за нас. Југославија тогаш имаше најголема стабилност. Албанија по грчкото прашање ја следеше доследно Југославија. Бугарија уште немаше потпишано мировен договор и имаше внатрешни тешкотии. Во Југославија исто така имавме резерви, во Булkes и кај Славомакедонците. Во 1946-1947 година неможевме да ја имаме од другите Народни републики помошта што ја примивме по 1947 година и од внатрешни причини на тие земји. Од сите тие причини не можевме а да не се потпреме на Југославија..."³⁾. Од изнесеното на Захаријадис се гледа, дека целиот товар на снабдувањето на ДАГ од 1948 година исклучително падна врз Југославија. И не само тоа, Југославија беше основниот фактор за реализација на помошта и од другите земји.

Во еден друг документ на раководството на КПГ до раководството на КПЈ од 10 февруари 1947 година, меѓу другото, се вели: "... ја сметаме за неопходна задачата да ви благодариме за големата помош што ни ја укажавте како договор на последниот апел на нашиот ЦК, како и за целокупната помош што ни ја дава братската југословенска партија."⁴⁾. Во писмото на генералниот секретар на КПГ Никос Захаријадис до маршал Тито од 22 април 1947 година, меѓу другото, се вели: "... Дозволете ми да Ви ја изразам благодарноста на КПГ за сето тоа што сторивте за нас. Тоа го сфаќа и нашиот народ кој сериозно ја чувствува нова Југославија, нејзиниот народ, нејзиниот Маршал, бидејќи е свесен дека главниот негов потпор од надвор се тие..."⁵⁾.

Раководството на КПГ повеќе пати се обидувахе да дејствува помош и од другите земји на Народна демократија и од Советскиот сојуз. Меѓутоа, таквите напори останаа без резултат. Раководствата на тие земји во своите одговори из-

³⁾ VII пленум на ЦК на КПГ (1950), стенографски белешки, стр. 181

⁴⁾ Архив на Македонија (АМ), Збирка: „Егејска Македонија во НОБ 1945-1949“ К-20/1617.

⁵⁾ Истото, К-20/16/27

разуваа разбирање за потребите од помош на грчкиот народ, но наводно поради внатрешни и надворешни причини не биле во можност да му излезат во пресрет. Во врска со тоа ЦК на КПГ со писмо од 20 септември 1947 година, уште еднаш го моли југословенското раководство да посредува кај тие партии да ја помогнат борбата на ДАГ. Писмото на ЦК на КПГ завршува со следното: „... ја истакнуваме овде благодарноста за извонредната помош што ни ја укажувате Вие, разбирањето што го покажаа албанските другари и готовноста на Бугарите. Но, потребна ни е помош од сите наши пријатели и сме уверени дека ќе ни помогнете за да ја имаме...“ Длабока благодарност и признание за сестраната помош што ми ја укажа Југославија на грчкиот народ, изразена е и во писмото на ЦК на КПГ до ЦК на КПЈ од 19 септември 1947 година.

Од поместените и други документи што располагаме, многу јасно се гледа односот на Југославија, на Советскиот Сојуз и на земјите со народна демократија спрема грчкото ослободително движење.

За сестраната и несебичната помош што му ја укажа Југославија на НОД на Грција, грчкото раководство повеќепати, како што наведовме, изрази признание и благодарност. Грчкото раководство, повеќе од секое друго, имаше можност да ја познава стварноста на Југославија и да се увери за неистинитоста на клеветите и обвинувањата на КПСС против КПЈ. Колку и да беше неспособно тоа раководство, не можеше а да не му биде јасно какви негативни реперкусии ќе имаше за грчкото НОД прекинувањето на односите со Југославија. Имајќи го предвид горното се наметнува прашањето: зошто грчкото партиско раководство на штета по интересите на вооружена та борба на својот народ се солидаризира со информбирото и зеде мошне активно учество во антијугословенската клеветничка кампања? Одговорот треба да го бараме, како што наведовме, во состојбата на КПГ и во вооруженото движење, односно во состојбата на ДАГ во тоа време. Имено, поради грешките и опортунизмот на раководството на КПГ, како и поради сметките и плановите на стратезите на Информбирото, поразот на ДАГ беше повеќе од сигурен. Требаше да се најде „виновникот“ за поразот. Требаше да се жртвува борбата на грчкиот и на македонскиот народ за да се искористат огромните симпатии на меѓународната јавност спрема неа и да се насочи таа јавност против Југославија како „виновник“ за поразот на грчката револуција. На лидерот на КПГ Никос Захаријадис добро му дојде Резолуцијата и таквата стратегија на Информбирото за да ја симне од себе одговорноста за поразот на ДАГ и да ја префрли врз Југославија.

6) Истото, К-8/19/67

Така Никос Захаријадис, раководејќи се од таквите планови и сметки, не само што не се огради и дистанцира од нападите и клеветите на раководството на КПСС против КПЈ, туку се солидаризира со него и на составувачите на фамозната резолуција им даде клеветнички материјал против КПЈ. Имено, Захаријадис при својот престој во Москва на 15 јуни 1948 година, на ЦК на КПСС му достави писмен извештај за односите меѓу КПГ и КПЈ. Во извештајот, спротивно на признавањата за сестраната и несебичната помош што му ја даваше Југославија на грчкото ослободително движење, се клевети КПЈ дека има непријателски однос и став спрема КПГ, дека создава пречки при манипулацијата и транспортот на материјалите од помошта за ДАГ, дека југословенското раководство напоено од успесите во НОВ, стана препотентно кај Македонците од Егејска Македонија култивира недоверба спрема КПГ, дека при оредбата во март 1948 година во Белград југословенските раководители рекоа оти Сталин пред нив изрази сомневање во можноста за успех на борбата на ДАГ и сл.

Никос Захаријадис и во овој извештај е недоследен, непринципиелен и контрадикторен. Неговите „аргументи“ за наводно непријателски однос на КПЈ спрема КПГ се неосновани. Од една страна, тој пишува дека Југословените ја сметат КПГ за предавничка, а од друга страна, наведува во истиот извештај дека тие ја помагаа и продолжуваат да ја помагаат КПГ. Захаријадис наведува уште дека раководителите на КПЈ ги нападнале раководствата на Бугарија и Чехословачка затоа што не ја помагале или многу малку ја помагаат демократска Грција. За да се увериме дали тоа врдење на раководителите на КПЈ е точно, ќе поместиме некои од многубројните документи на самата КПГ од тоа време. Претставникот на КПГ во Софија, Костас Шаперас, во својот извештај од октомври 1947 година, доставен до ПБ на ЦК на КПГ, меѓу другото, пишува: „... Воопшто Бугарите ни создаваат тешкотии. Тоа не го прават заради конспирација, туку затоа што регрутираме Македонци за ДАГ кои ги сметат за свои граѓани...“. Во еден друг извештај Шаперас пишува: „... Бугарите ни побара список на нашите потреби. Но, на крајот од тоа ништо не стана. На нашите борци тешко им паѓа поради тоа што Бугарите се подигруваат со нив. Можеби има право еден наш борец од единиците на ДАГ што ги изедначи и ги спореди Бугарите со англиските офицери за врска со ЕЛАС (тие само на ЕЛАС и ветувале помош, а ништо не ѝ даваа“⁷⁾

7) Истото, К-8/19/80

Зраќање на Резолуцијата на ИБ од страна на КПГ

На 30 јуни 1948 година Политбирото на ЦК на КПГ одржа седница на тема: „Резолуцијата на Информбирото“. Политбирото на ЦК на КПГ во целост ја прифати резолуцијата на Информбирото и реши за овој свој став да го запознае своето членство и борците на ДАГ и да предвиде мерки за примена на истата.

За резолуцијата на Информбирото и за својот став по истата, ПБ на ЦК на КПГ истиот ден телеграфски го извести делот на ПБ кој илегално престојуваше во Атина и раководеше со партиските организации во подрачјата под контрола на атинскиот режим, а со циркуларно писмо членовите на Партијата и борците на ДАГ.

Во циркуларното писмо до членовите на КПГ и борците на ДАГ, откако се дава информација за донесената резолуција на Информбирото, се вели, дека политиката на раководството на КПГ создава сериозни опасности за опстанокот на народната демократија на Југославија. Во врска со одразот на резолуцијата врз вооружената борба во Грција, во писмото се вели: „... монархофашистите и империјалистите ликуваат околу тие несогласици и очекуваат дека тие ќе имаат негативен одраз врз борбата на ДАГ. *Ќе се случи точно спротивното... Резолуцијата ќе има позитивен одраз врз борбата на ДАГ, која победоносно и се спротивставува на монархофашистичката армија во Грамос*“⁸⁾.

Слична е содржината на радиограмата испратена до делот на Политбирото на ЦК на КПГ во Атина. Во неа на крајот се вели: „... Треба да ги запознаете кадрите и членовите на Партијата за суштината на разногласијата. Резолуцијата на Информбирото треба да се анализира во партиските организации и да се искористи за воспитување на членовите на Партијата...“⁹⁾

Во времето кога се донесе резолуцијата на Информбирото и Комунистичкиот апартија се солидаризира со неа, во Грција се одиграва драматични настани, односно на Грамос се водеше судбоносна битка меѓу силите на атинскиот режим и Демократската армија. Во моментот кога дефинитивно се решаваше исходот на тригодишната крвава борба на грчкиот и македонскиот народ, раководството на КПГ се произнесе против својот најверен пријател и помагач. Во деновите кога се водеше таа битка на Грамос со која ДАГ му се спротивставуваше на противник десет пати бројчено посилен од неа и вооружен со најмодерно американско оружје и технички сред-

⁸⁾ АМ, цитирана збирка, АЕ: 128/48

⁹⁾ Истото, К-35/78.

ства, Албанците, точно во тие денови, односно на 10 јули 1948 година ги затворија своите граници, го забранија транспортот на помошта за ДАГ. Во тие најтешки и драматични моменти за ДАГ, спротивно на Албанците, и покрај солидаризирањето на КПГ со резолуцијата на Информбирото, Југославија и притегна на помош со храна, облека и други материјали¹⁰⁾.

Ете и покрај таквиот позитивен однос на КПГ во најтешките и судбоносни моменти за ослободителното движење на Грција, раководството на КПГ продолжи со своите контрареволуционерни антијугословенски акции. Имено на својот IV пленум одржан на 28-29 јули 1948 година на Грамос, раководството на КПГ расправаше и за судирот меѓу КПГ и Информбирото. Пленумот во врска со тоа донесе посебна резолуција со која наполно се солидаризира со резолуцијата на Информбирото и прифати мерки за нејзино реализирање во практика¹¹⁾.

Примена на резолуцијата на Информбирото од страна на КЗГ

Четвртиот пленум на КПГ, како што наведовме, во целост ја прифати резолуцијата на ИБ. Одлуката на Пленумот моментално да не се објавува пленумската резолуција како и изјавата на Захаријадис од 1 јули 1948 година КПГ поради специфичните услови во кои се наоѓа со граѓанската војна, настојува да остане надвор од конфликтот меѓу КПГ и КПСС, предизвика остро реагирање кај членките на информбирото. Во почетокот на август 1948 година, Централниот комитет на БКП остро го предупреди раководството на КПГ дека КПСС и БКП не ја одобруваат политиката што ја води спрема Југославија, дека нема да дозволат на Балканот да се појави втор Тито и сл. Бугарите со ова предупредување всушност бараа од КПГ поактивно да се вклучи во антијугословенската кампања. Факт е, дека раководството на КПГ, прафаќајќи ја резолуцијата на ИБ во времето кога ДАГ помагана од Југославија ја водеше најголемата битка на Грамос од чии исход се запечатуваше судбината на вооружената борба, се доведе во една многу незавидна и комплицирана ситуација. Само интернационализмот на КПГ ја спаси ДАГ од целосниот пораз уште во лето то 1948 година.

Раководствата на КПСС и на БКП не беа во право кога реагираа за неактивно ангажирање на КПГ во антијугословенската хајка. Изјавата на Захаријадис и решението на IV пле-

¹⁰⁾ VII пленум на ЦК на КПГ (1957) стенографски белешки, стр. 758.

¹¹⁾ „КПГ од 1931-1952. Основни документи“, издание на ЦК на КПГ, стр. 177-178.

нум за моментално не објавување на пленумската резолуција, имаа за цел да се намали негативниот одраз што го имаше резолуцијата на ИБ врз борците на ДАГ, а особено врз Македонците. Инаку раководството на КПГ во практика, не водејќи сметка за односот на Југославија спрема грчкото ослободително движење, дури уште пред донесувањето на резолуцијата на ИБ се вклучи во антијугословенската кампања.

Веднаш по донесувањето на резолуцијата на ИБ, согласно споменатото директивно писмо, одржани се партиски и општи состаноци и кадровски активи во единиците на ДАГ, во политичките организации и кај населението. Во нив беше анализирана и прифатена резолуцијата која раководството на КПГ во вид на посебно издание на грчки јазик ја растури во Егејска Македонија и Грција¹²⁾. Исто беше направено во 1949 година со резолуцијата на V пленум на ЦК на КПГ во однос на Југославија¹³⁾.

Одразот на резолуцијата на ИБ врз ослободителното движење во Егејска Македонија

Мошне негативен одраз резолуцијата на ИБ имаше врз македонското ослободително движење на Македонците од Егејска Македонија предводено од организацијата НОФ (Народноослободителен фронт). Познато е дека НОФ од појавата во април 1945 до ноември 1946 година, делуваше независно и надвор од КПГ. И покрај тоа што НОФ се разијдуваше со КПГ по некои најосновни прашања на револуцијата, како што е македонското, во интерес на борбата се согласи да се обедини со КПГ, односно да се стави под нејзино раководство. Раководството на КПГ уште пред, а особено по обединувањето, презеде редици мерки и акции со цел целосно да ја потчини организацијата НОФ и нејзината политика по националното прашање да ја подреди на својата, да го истисне огромното влијание што го вршеше НР Македонија врз Македонците и воопшто врз македонското ослободително движење. Прв успех за таа цел раководството на КПГ постигна на I-от конгрес на НОФ одржан во јануари 1948 година, кога успеа во раководството на НОФ да инфилтрира свои луѓе — познати противници и полемичари на идеите на НОФ.

Заострувањето на односите меѓу КПЈ и КПСС уште повеќе го поттикнаа Захаријадис да ја продолжи својата политика за целосно потчинување на НОФ. Втор потег на Захари-

¹²⁾ АМ, цит. збирка, АЕ: 204/48

¹³⁾ Резолуцијата на IV пленум на ЦК на КПГ во врска со резолуцијата на Информбирото е објавена како прилог кон брошурата под наслов „Кликата на Тито од грб ја удира демократска Грција“, јули 1949 година.

јадис за постигнување на таа цел беше направен со создавањето на партиска фракција во Извршниот одбор на НОФ на 27 март 1948 година, на чело со Ставрос Кочопулос¹⁴⁾.

Изборот на Ставрос Кочопулос за секретар на партиската организација во НОФ значеше целосно преминување на раководството на НОФ во рацете на најголемиот противник на организацијата НОФ и на македонското национално-ослободително движење што било и логична последица на една смислена и добро пресметана политика на Захаријадис. Кочопулос ќе биде човекот кој ќе настојува да ја вклучи организацијата НОФ и македонскиот фактор во антијугословенската информбировска кампања и главниот организатор на антимакедонската хајка во текот, а особено по граѓанската војна во Источно-европските земји во која настрадаа многу Македонци обвинети како „Титови агенти“. На предавникот на својот народ не му е важно кому ќе му служи. Таков е случајот и со Кочопулос. Тој од голем и докажан гркоман, експонент на грчките интереси против сопствениот народ, сега стана голем големобугарин ставајќи се на расположение на Славјанскиот комитет во Софија во антимакедонската аактивност.

Секако најсериозниот удар на организацијата НОФ ѝ беше нанесен во почетокот на април 1948 година, кога со итна наредба на ГШ на ДАГ беше извршена мобилизација на сиот професионален кадар и апарат на НОФ (вкупно 170 кадри и технички апарат), македонската културно-уметничка група, дувачкиот оркестар и помошните служби. По мобилизацијата на кадарот на НОФ и општата мобилизација од страна на ДАГ на годишната 1927-1932 во слободните територии на Леринско, Костурско, Воденско, Вницевардарско и Гүменциско, каде главно сүшществуваше и делуваше НОФ, не можеше да се зборува за некоја нофитска дејност. Се наметнува прашањето: Како ќе можеше организацијата НОФ без основна база на кадри да го раководи движењето на Македонците кое претставуваше основен фактор во вооружената борба? (Дотогаш во редовите на ДАГ служеа повеќе од 13.000 Македонци). Настојувањата создадената празнина да се потполни со жени и неспособни за борба и постари луѓе, не можеа да ги дадат очекуваните резултати. Мобилизацијата имаше негативен одраз врз кадрите на НОФ и народот и уште повеќе ја заостри недовербата, пре, дубедувањето и др. Објаснувањето што се даде, дека тоа се прави со цел да се реши проблемот на резервите на ДАГ, никого не можеше да убеди. Впрочем со 100-150 луѓе не можеше да се реши едно такво сложено прашање. Тоа можеше да го реши само КПГ со мобилизација на работничката класа од градовите и селанството од подрачјето под контрола на атинскиот режим. Причините за таквиот зафат на Захаријадис тре-

¹⁴⁾ АМ, цит. збирка, АЕ: 74/4/48

ба да ги бараме во неговиот план за елиминирање на секако влијание на Југославија врз Македонското ослободително движење.

Конечниот и дефинитивен удар на организацијата НОФ ѝ е нанесен на нејзиниот I-ви пленум одржан на 8 август 1948 година. На Пленумот, по барање и притисок на грчкото партиско раководство беа суспендирани претседателот и секретарот на НОФ, Михајло Керамитчиев и Паскал Митровски, и на нивно место беа поставени познатите противници на НОФ и на Македонското ослободително движење, Ставрос Кочопулос и Вангел Којчев¹⁵⁾.

Заострување на односите меѓу КПЈ и КПГ

Од 12 до 15 јуни 1948 година, генералниот секретар на КПГ Никос Захаријадис престојуваше во Белград и разговараше со југословенските раководители за односите меѓу двете партии во контекст на конфликтот меѓу КПЈ и КПСС. Захаријадис, според тврдењето на Маркос Вафијадис¹⁶⁾, согласо одлуката на Полидбирото на КПГ на југословенските претставници им изјави дека КПГ во принцип е на страната на Информбирото, но поради улогата и значењето што го има Југославија во борбата на ДАГ ќе остане надвор од конфликтот. Во продолжение Вафијадис тврди дека Југословените покажале разбирање и изразиле согласност за таквиот став на КПГ. Меѓутоа Захаријадис, по посетата на Белград на 15.VI.1948 година, отиде во Москва и го измени горниот став. Не е познато што тој разговараше со советските раководители. Но од тоа дека по неговото враќање е заострена антијугословенската кампања, може да се заклучи дека во Москва е извршен притисок врз него.

Ќе наведеме некои примери од антијугословенската активност на КПГ. Во грчката општина во Булкес-Војводина почна илегално да го печати органот на Информбирото и други материјали со антијугословенска содржина и да ги растура во Грција и Егејска Македонија¹⁷⁾. Меѓу Македонците почна да растура бугарски печат и друг пропаганден материјал, исто така со антијугословенска содржина. Претседателот на општина Булкес-Војводина, во август 1948 година, организира антијугословенски манифестации¹⁸⁾.

¹⁵⁾ АМ, истото, К-4/1/40, АЕ: 148/48, и 152/1/48

¹⁶⁾ Маркос Вафијадис, тогаш бил член на Секретаријатот на Политбирото на ЦК на КПГ, претседател на Привремената демократска влада на Грција и командант на Главниот штаб на ДАГ (магнетофонска снимка од интервјуто на авторот со Маркос Вафијадис)

¹⁷⁾ V-от пленум на ЦК на КПГ (1949), стенографски белешки, стр. 183.

¹⁸⁾ АМ, цит. збирка, К-40/155

Во врска со влошувањето на односите меѓу КПЈ и КПГ што негативно се одразуваше врз борбата на ДАГ, на 1. X. 1948 година одржана е средба на претставници на КПЈ и КПГ во Белград. Разговорите претрпеа неуспех, бидејќи претставникот на КПГ и министер на ПДВ (Привремена демократска влада), Петрос Русос, за влошувањето на односите го обвини југословенското раководство, односно поради неговото спротивставување на КПСС и на Информбирото¹⁹⁾. И покрај таквиот став и однос на КПГ, Југославија и понатаму продолжи да ја по- дага ДАГ.

Без оглед на изјавата на Петрос Русос во Белград, дека КПГ нема ништо сторено и ниту ќе стори за влошување на од- носите со КПЈ, раководството на КПГ постепено и се поотворе- но и поактивно се вклучи во антијугословенската информби- ровска кампања. Во точка 5 од резолуцијата на седницата на ПБ на ЦК на КПГ одржана на 15 ноември 1948 година, откако се зборува за тешката битка на Грамос, кризните моменти што се појавија во нејзиниот тек, меѓу другото се вели „... Кри- тичноста на ситуацијата и испитот за оние што раководеа се зголеми, кога при разгорувањето на битката се создадоа изне- надни и неочекувани тешкотии и околу снабдувањето на еди- ниците што војуваа и кога се појави југословенското „предав- ство“ кое ни дојде како нож од грб...“²⁰⁾.

Точно кога ПБ на ЦК на КПГ на својата седница рас- праваше за „случајот Маркос Вафијадис“ и на која е обвинета Југославија за „предавство“, тогаш во Белград меѓу КПГ и КПЈ се водеа разговори во врска со прашањето за влошување на односите меѓу двете партии. Вината за влошувањето на одно- сите грчкиот претставник на препотентен и неаргументиран начин и од позиција на вооружената борба што ја водеше КПГ, настојуваше да ја префрли врз југословенското раковод- ство, односно на неговото спротивставување на Информбиро- то кое „многу ѝ штетеше на грчката борба“. Поради таквиот став и однос на грчкиот претставник, не беше можно да би- дат отстранети причините кои доведоа до влошување на од- носите.

Во текот на преговорите, претставникот на КПГ побара од Југословените прифаќање и лекување на ранети борци на ДАГ од борбите во Воден, Негуш, Сопотско и други места во декември 1948 и во јануари 1949 година. Југословенското ра- ководство и покрај безобзирните провокации на грчките ра- ководители, како што беше осудувањето на смрт и страда- њето на двајца Македонци обвинети за „агентска“ дејност на-

¹⁹⁾ Истото, К-43/98

²⁰⁾ V-от пленум на ЦК на КПГ (1949), стенографски белешки, стр. 174.

водно во корист на Југославија, го прифати барањето на КПГ²¹⁾.

И покрај позитивниот однос на југословенското раководство, лидерот на КПГ Н. Захаријадис продолжи со редици акции пресметани за крајно влошување на односите. Покрај наведените и други смртни казни, тој презеде и други потези и акции против Југославија. Имено, во крајно неповолни внатрешни и меѓународни услови за грчкото ослободително движење, во февруари 1949 година тој ја исфрли паролата: „Создавање на независна македонска држава во рамките на балканската федерација“. Оваа парола беше комбинација на Захаријадис насочена против најголемата придобивка на македонскиот народ — НР Македонија.

ЦК на КПЈ остро реагираше и оцени дека овој потег не е насочен само против Југославија, туку и против самото ослободително движење на грчкиот и македонскиот народ. Исто така на V-от пленум на КПГ, одржан во јануари 1949 година, грубо беа напаѓани КПЈ и нејзино раководство²²⁾.

Наведовме некои од антијугословенските истапувања на грчките партиски лидери со цел да укажеме на нивната неприципиелност и недоследност. И покрај таквиот нивен однос, тие продолжија во името на борбата што ја водеше грчкиот и македонскиот народ против меѓународната реакција, да вршат притисок врз Југославија да ја продолжи помошта на ДАГ, да диктираат услови за соработка и да се мешаат во нејзина внатрешна и надворешна политика, односно да вршат притисок за прифаќање на резолуцијата на ПБ. Меѓутоа југословенското партиско раководство, при својата политика и став, спрема грчкото ослободително движење се раководеше од своите познати интернационалистички и хумани принципи и од желбата да му помогне на грчкото раководство во интерес на својот народ и револуцијата да ја корегира својата политика и својот став. Раководејќи се од таквите племенити намери, раководството на КПЈ повеќе пати усно и писмено му обрнуваше внимание на грчкото раководство за негативните последици што ги имаа антијугословенските акции за самото НОД на Грција. Во рамките на тие народи КПЈ повеќе пати побара да се одржи средба на највисоко ниво. Меѓутоа, раководството на КПГ тоа го одбиваше под мотивација на зафатеност. По долго настојување, во февруари 1949 година во Скопје, пристигна делегација на КПГ-НОФ на чело со членот на ЦК на КПГ Милтијадис Порфиригенис, што значи, не на нивото на кое инсистираше југословенското раководство. Од составот на делегацијата и од прашањата што ги постави ка-

²¹⁾ АМ, цит. збирка, К-8/5

²²⁾ цит. пленум, стр. 25, 50-55

ко предмет за дискусија, се гледа, дека таа немаше задача да дискутира за решавање на споровите меѓу двете партии, туку да изврши мобилизација на борци за ДАГ од редовите на македонската емиграција, да ја обвини Југославија наводно за деструктивна и антикапегевска дејност, за виновник за лошите односи и сл. Логично беше дека од такви позиции не беше можно да се води конструктивен дијалог и да се изнајдат решенија за натрупаните проблеми во односите меѓу двете партии, околу помошта за ДАГ и др. Разговорите во Скопје и во Белград и овој пат завршија со неуспех. Без оглед на таквиот исход на разговорите и состојбата на односите меѓу двете партии, Југославија и понатаму продолжи да ја помага ДАГ²³⁾.

Југословенското партиско раководство, свесно за лошите последици на грчкото ослободително движење од нарушувањето на односите и понатаму инсистираше да се одржи состанокот на највисоко ниво. Во врска со тоа барање на КПЈ, раководството на КПГ на 16 март 1949 година побара одобрение од КПСС²⁴⁾. Од тоа што КПГ не го прифати предлогот на КПЈ, може да се извлече заклучок дека советското раководство дало негативен одговор.

Инсистирањето за одржување на средба од страна на КПЈ и понатаму продолжи. На 1 април 1949 година, во Белград пристигна делегација на КПГ на чело со Петрос Русос, зам. член на ПБ и министер за надворешни работи на ПДВ. Што значи, и овој пат раководството на КПГ не испрати член на потесното свое раководство на што инсистираше КПЈ. И оваа средба заврши со неуспех. Од самите ставови и држање на грчкиот претставник за време на целиот тек на преговорите во Белград²⁵⁾ и од многубројните антијугословенски акции преземени во тоа време, се гледа дека грчкото партиско раководство свесно одеше кон заострување и прекинување на односите со КПЈ.

Во текот на разговорите Русос ги изнесе познатите ставови, дека КПГ е на страната на Информбирото, дека судирот на КПЈ со Информбирото многу ѝ штети на борбата на грчкиот народ, дека во Југославија е создаден центар за разбивачка дејност и организирање на дезертерства од ДАГ и слично.

Раководството на КПГ свесно се вклучи во стратегијата на Информбирото за ликвидирање на вооружената борба на грчкиот народ, со цел да се обвини Југославија за тоа. Југословенското раководство свесно за таквите планови и намери, не допушти да наседне на провокациите на Захаријадис и на

²³⁾ АМ, цит. збирка, К-8/18/28

²⁴⁾ Истото, К-20/33/71

²⁵⁾ Истото, К-20/17/22, К-20/17/25, К-43/147

²⁶⁾ Истото, К-8/19/63

Информбирото. Таа понатаму продолжи да ја помага ДАГ, дозволи да се користи неговата територија за транспортирање на помош од други земји, потоа прифати ранети за лекување и сл.²⁶⁾.

Констатацијата на КПЈ, дека Информбирото свесно одеше кон ликвидирање на вооружената борба на ДАГ, се потврдува и од следниот факт: На 11 април 1949 година Никос Захаријадис беше повикан во Москва каде од страна на Сталин му беше поставено прашањето за прекин на вооружената борба на ДАГ. Сталин го мотивира тоа наводно со Информациите што ги имал, дека соединетите Американски држави во летото 1949 година ќе ги искористи операциите против ДАГ да ја нападне Албанија и да ја зазема. Советскиот Сојуз, продолжува Сталин, поради прекинувањето односите со Југославија не ќе може да ѝ помогне на Албанија итн. Непосредно по тоа уследи изјавата на советскиот министер за надворешни работи Громико за мирољубиво решение на грчкото прашање²⁷⁾.

При престојот на Захаријадис во Москва исто така му беше соопштено и тоа, дека Албанија и Бугарија од 13 мај 1949 година ќе ги затворат границите спрема Грција и ќе прекинат да ја помагаат ДАГ.

Откако беше изработен план и откако беа извршени подготовките за повлекување на ДАГ, односно прекинување на вооружената борба, на, 4 мај 1949 година, изненадно советското раководство го извести Захаријадис дека привремено се одлага повлекувањето и дека ДАГ треба да ја продолжи и понатаму војната.

Поради тоа што, за сите тие игри и комбинации на Информбирото КПГ не го извести југословенското раководство и поради тоа што Албанија и Бугарија и другите земји прекинаа да ја помагаат ДАГ, Југославија беше принудена да преземе соодветни мерки. Југославија поради тоа што Бугарија и Албанија на 13 мај 1949 година ги затворија своите граници спрема Грција без да биде за тоа известена, таа истото го стори на 21 мај 1949 година.

Како што се гледа, Југославија ги затвори своите граници поради тоа што, истото го сторија пред неа Бугарија и Албанија и поради преземената иницијатива од страна на СССР за окончување на граѓанската војна во Грција, односно за еднострано прекинување на борбата од страна на ДАГ. Југославија, известувајќи го грчкото партиско раководство за оваа своја одлука, истовремено му стави на знаење дека е готова да продолжи да ја помага ДАГ условувајќи го тоа со ставот и односот на другите земји.

²⁷⁾ Истото, К-20/17/34

Репресалии врз Македонците

Со заострувањето на односите меѓу КПЈ и КПСС и со објавувањето резолуцијата на Информбирото, КПГ презеде репресивни мерки против Македонците. Овие мерки од една страна требаше да послужат како средство за истиснување на југословенското влијание во Егејска Македонија, а од друга судските смртни пресуди требаше да претстават најсилните „докази“ за поткрепа на обвинувањата против Југославија.

Раководството на КПГ, свесно дека влошувањето на неговите односи со КПЈ негативно ќе се одрази врз Македонците, презеде репресивни мерки за оневозможување на секаква манифестација од страна на Македонците насочена против таквата негова политика. Така на пример, одделението за безбедност на 670-та единица на ДАГ на Грамос, на 5 јуни 1948 година, уапси 8 Македонци-борци. Нив исфабрикуваното обвинување ги товареше, дека ширеле пропаганда за неправилен однос на КПГ спрема Македонците, дека Македонците треба да се отцепат, дека формирале тајна автономистичка организација итн. Од обвинетите Никола Љасов и Петре Дамилев беа осудени на смрт и стрелани²⁸⁾. На 5 јануари 1949 година беше извршена смртната пресуда, изречена од прекиот Воен суд на ДАГ над младите Македонци Мичо Гаљо и Агамемнон Гунари обвинети за известителна дејност во корист на Југославија²⁹⁾.

Во мај 1949 година, Воениот суд на ДАГ во Вичо осуди на смрт 4 Македонци и Македонки од с. Буф-Леринско под обвинение дека соработувале со монархофашистичка Грција и Југославија³⁰⁾.

На 13 мај 1949 година органите за безбедност на ДАГ уапсија 6 Македонци и Македонки-борци, обвинети за соработка со Југославија. Истите беа изведени пред суд и осудени на смрт³¹⁾.

На 13 мај 1949 година беа фатени и осудени на смрт под исто обвинение три Македонци и Македонки³²⁾.

На 1 јуни 1949 година, исто така, беа фатени и осудени на смрт 8 Македонци и Македонки, обвинети за соработка со југословенските служби за безбедност за наводно организирање дезертерства од ДАГ и сл.³³⁾. На 15 јуни истата година, под исто обвинение Јане Оптев, пред судот изјави оти не верува дека Тито е предавник³⁴⁾. На 31 јуни истата година беа фатени три жени-членови на АФЖ од с. Герман и осудени на смрт под обвинение, дека организираше дезертерства на борци од

²⁸⁾ Истото, К-18/19/63

²⁹⁾ Истото, К-18/44, К-18/144

³⁰⁾ Истото, К-18/59, К-18/82 и весник „ПРОС ТН НКН“ орган на ГШ на ДАГ од 15 јули 1949 г.

ДАГ од 15 јули 1949 г.

³¹⁾ Истото, К-20/68, К-20/71, К-19/98 и К-18/59.

ДАГ во Југославија³⁵). Последните апсења пред капитулацијата на ДАГ во Вичо беа извршени на 9 јули 1949 година кога биле уапсени и осудени на смрт четири Македонци³⁶).

Тоа е мал биланс, односно мал број од невини настрада-ните Македонци, во акцијата на КПГ, преку исфабрикувани, монтирани судски процеси и изнудени признанија „да го докаже“ виновникот за поразот на ДАГ. Прашањето е многу интересно и многу пошироко, поради што заслужува детално проучување. Тоа се налага и како обврска спрема тие Македонци-борци од Егејска Македонија, кои го положија својот живот во заедничката борба со југословенските народи, во борбата против сталинистичката наезда.

Прекинување на односите на КПГ и КПЈ

И покрај таквото постапување на КПГ меѓу двете партии и понатаму постоеја извесни односи. Југославија продолжи да прифаќа и да лекува ранети борци на ДАГ. Раководството на КПГ, следејќи ја политиката на заострување на односите со КПЈ, презеде низа антијугословенски провокативни акции и уште повеќе ја разгоре антијугословенската кампања. На 20 јуни 1949 година донесена е резолуција на раководниот актив на комунистичката организација на Егејска Македонија — КОЕМ против Југославија. Поразот на ДАГ на Кајмакчалан, во почетокот на јули 1949 година, раководниот актив го искористи за напад и клеветење против Југославија. Беше измислен ударот од грб против ДАГ, односно дека Југославија со претходен договор и дозволи на владината армија да ја користи југословенската територија во офанзивата против ДАГ.

На 23 јули 1949 година Политбирото на ЦК на КПГ одржа седница на која, покрај другото, расправаше и за односите со КПЈ. Никос Захаријадис соопшти дека Советското раководство побара од КПГ да прекине секакви односи со КПЈ и јавно ја осуди Југославија³⁷). Барањето на советското раководство беше прифатено и со тоа КПГ официјално ги прекина односите со КПЈ. За задоволување на барањето на советското раководство за јавна осуда на КПЈ, веднаш, односно во јули 1949 година, Никос Захаријадис во органот на Информбирото „за траен мир и народна демократија“ објави статија под наслов: „Камата на Тито од грб ја удира демократска Грција“. Истовремено во посебна брошура под наслов: „Титова клика од грб ја удира демократска Грција беа објавени 6 статии на раководители на КПГ со антијугословенска содржина и резо-

³²⁾ Истото, К-18/59

³³⁾ Истото, К-19/59

³⁴⁾ Истото, К-19/151

³⁵⁾ Истото

³⁶⁾ Истото,

³⁷⁾ Истото, К-37/10

луцијата на IV-от пленум на КПГ одржан на 31 јули 1948 година, со кое КПГ содализира со резолуцијата на Информбирото.

Како што е познато, во август 1949 година, ДАГ беше поразена. Раководството на КПГ за таквиот исход на ослободителното движење на Грција ја обвини Југославија и организациите НОФ-АФЖ и НАМС на Македонците од Егејска Македонија. Врз основа на таквото обвинување стотици беа Македонци кои настрадаа во Источноевропските земји обвинети како „Титови агенти“ и сл.

Антијугословенската и антимакедонската кампања во информбировските земји и страдањата на Македонците се посебно прашање и како такво заслужува да се проучи.

Новото раководство на КПГ, кое беше избрано на VI-от пленум на ЦК на КПГ одржан во 1956 година, во духот на политиката на КПСС спрема Југославија презеде мерки за нормализирање на односите со КПЈ. Така во мај 1956 година ЦК на КПГ донесе посебна резолуција во која под влијание на советското раководство изнесува оценки и ставови за причините кои доведоа до прекинување на односите помеѓу КПЈ и КПГ, за настојувањето на Захаријадис со клеветнички инсинуации да ја префрли одговорноста за поразот на ДАГ врз КПЈ, за строгите казни и репресали врз Македонците и другите борци во врска со Југославија, за готовноста на КПГ да ги нормализира односите со КПЈ, за рехабилитација на сите настрадани борци како резултат на политиката на Захаријадис спрема Југославија, за рехабилитација на македонските организации НОФ, НОМС и АФЖ и другото³⁸).

Со овој наш напис направивме мал обид да се прикаже еден многу мал дел од она што се случи и од она што претрпеа Македонците во тој период. Сметавме дека во интерес на зближувањето и меѓусебното разбирање е да се заборави минатото. Меѓутоа, таквото настојување на Југославија не секогаш наоѓа разбирање. Не е редок случајот во грчката партиска историографија и сега да се третира тоа прашање на еден изопачен и необјективен начин. Така на пример, авторот на седумтомната историја на КПГ, Ѓорѓис Кагулис, се обиде на псевдонаучни основи да го анализира судирот меѓу КПЈ и Информбирото, да ја оправда резолуцијата на Информбирото, да ја прикаже појавата на Информбирото како историска неминовност и како неопходна потреба за развитокот на работничкото и комунистичкото движење. Тоа не поттикна да се осврниме со овој наш напис за причините кои доведоа до прекинување на односите меѓу КПГ и КПЈ и за причините за поразот на ДАГ.

³⁸) Документи на КПГ од VI-от до VII-от пленум на ЦК на КПГ (1956-1957) стр. 44-45.